

Розробка калориметра для експерименту по пошуку безнейтринного подвійного бета-розпаду ядер ^{82}Se та ^{150}Nd (проект SuperNEMO)

*А.А. Ададуров¹, О.Г. Бачинська², А. Бедрик¹, І.М. Вишневський²,
Б.В. Гриньов¹, Ф.А. Даневич², Д. Єлісєєв¹, В.В. Кобичев²,
Б.М. Кропив'янський², В.Н. Лагутін¹, В.Н. Лебєдєв¹, В.М. Мокіна²,
Д.В. Пода², Р.Б. Подвіянюк², В.Г. Сенчишин¹, В.Д. Тицька¹, В.І. Третьяк²,
В.М. Шершуков¹, С.С. Юрченко²*

¹ Інститут сцинтиляційних матеріалів НАНУ, Харків, Україна

² Інститут ядерних досліджень НАНУ, Київ, Україна

Метою проекту SuperNEMO є пошуки безнейтринного подвійного бета-розпаду ядер ^{82}Se та ^{150}Nd з чутливістю, яка б дозволила визначити схему масових станів нейтрино, а також встановити природу цієї частинки (нейтрино Майорани або Дірака) та перевірити закон збереження лептонного числа у випадку інвертованої схеми масових станів. Однією з найскладніших проблем, які необхідно вирішити для реалізації проекту, є розробка низькофонового калориметра загальною площею близько 1000 м². Калориметр має забезпечувати реєстрацію електронів (з якомога вищою ефективністю, але не менше 90%) та гамма-квантів з заданою ефективністю (розрахунки оптимального значення ведуться), з точністю часової прив'язки не нижче 0.2 нс та високою енергетичною роздільною здатністю ($\approx 4\%$ на енергії 3 MeV). Калориметр має стабільно працювати протягом принаймні 10 років в умовах підземної лабораторії, а отже не мати в своєму складі токсичних та пожежонебезпечних речовин. Нами були розроблені та перевірені детектори різних конфігурацій на основі пластмасових та рідких сцинтиляторів. Найкраща енергетична роздільна здатність була отримана для детектора з рідким сцинтилятором розмірами 75×75×20 мм із світловодом (FWHM=4.2% на 3 MeV). Розроблено рідкий сцинтилятор, порівняний за своїми сцинтиляційними властивостями зі сцинтиляторами на основі толуолу, але значно менш токсичний і з достатньо високою температурою спалаху. Для великого детектора площею ≈ 3.5 дм², заповненого рідким сцинтилятором, що проглядається фотопомножувачем діаметром 5 дюймів, отримана енергетична роздільна здатність 6.2% на 3 MeV. Подальше покращення роздільної здатності до значення, необхідного для реалізації проекту SuperNEMO, може бути досягнуте за рахунок використання фотопомножувачів діаметром 8 дюймів з квантовою ефективністю 35–40%.